

het rumoer, de drang, de persing; naar hem heen wat geslingerd is en voortgedreven; maar bij hem zelf de onbewogenheid, de strakke majesteit van wat staat. Zoo ziet ook de mensch zijn God. Bij hem zelf de wisseling en om hem heen de machten, die hem geen oogenblik rust laten. Maar bij God ontkoming, veiligheid; daar is stilstand voor den gedreven mensch in den stilstand van God, die de steenrots is.

De steenrots — dat is God in zijn onveranderlijkheid. Dat is God, die nooit van zijn plaats gaat.

Maar nu komt de dichter, in wien en om wien alles veranderlijk is. Daar is storm in zijn ziel; daar loeit een storm om zijn hoofd; al Gods baren en golven gaan over hem heen. En te midden van verdelgende machten, onder het groote dreigement van al die opstormende veranderlijkheid en beweeglijkheid zoekt hij zijn steenrots — het vaste, het staande, zijn onbewooglijken God. Maar in den storm der gedachten, in den drang des gebeds, spreekt hij zichzelf voorbij; jaagt hij zijn eigen gedachte voorbij. 'Eene oogenblik flitst het door zijn hoofd, dat God de onbewogene is; steenrots! Maar onmiddellijk roept hij al wat in God beweeglijk is aan, en met een heerlijke tegenstrijdigheid, die zijn gebed een stuk leven, een zielgedicht maakt, vraagt hij: — Waarom vergeet Gij mij? Waarom komt Gij niet naar mij toe? Gij heerlijk-onbewogene, waarom beweegt ge u niet?

Is dat tegenstrijdig of niet?

Ja, hier verdringen zich twee gedachten, die strijd voeren in zijn ziel.

Steenrots! — De onveranderlijkheid Gods is zijn eenige uitkomst.

Waarom vergeetend? — De bewogenheid Gods is zijn eenige uitkomst.

In het eene is de gedachte: ik moet mij bewegen naar u.

In het tweede spreekt zich uit de zekerheid: gij moet u bewegen naar mij.

Steenrots, wacht, waarom wacht Gij?

Gij die het eind van mijn wegen zijt, waarom ben ik van uw wegen het einde niet?

God moet zijn steenrots zijn — zoo onverzettelijk, zoo onbewogen als de rotsgevaarte, waartegen de golven heken.

Toch mag God hem niet vergeten. Er moet beweging in God zijn. Alleen de mobiele God is zijn redding en troost. Hij moet zoo beweeglijk zijn als golven en als zielen, zielen van menschen.

Zoo kruist zich in dit ééne hart in zijn wanhoopsure het tweevoudig verlangen; het verlangen naar een God, die op hem wacht in zijn toevluchtnemend geloof, en daarnaast het verlangen naar een God, die niet wacht, maar die zijn vastig heden verlaat, om zich te haasten naar hem, die ook niet wachten kan, geen dag en geen nacht.

Mijn steenrots — mag ik komen naar U?

Waarom vergeet Gij mij? — zijt Gij nu nog niet gekomen bij mij?

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Aesthetische Christusbeschouwing.

V.

(Het geweldlooze kruis).

En ook in dezen raken de uitersten elkaar.

De naieve middeleeuwsche geest en de gecultiveerde ziel der 20e eeuw, ze hebben beide mijnen Heere weggenomen. Ze hebben hem wel begraven. Begraven hebben ze hem, zijn doode lichaam, begraven zijn uitgerekte leden onder bloemen en rozen. En reeds in zijn sterven hebben ze zijn laatste roep onder schoonen vogelzang van zijn verschrikking beroofd.

Zoo deed men in de Middeleeuwen. Het kruis wordt in de geestelijke liederen van dien tijd de Meiboom, geplant in het veld, teeken der eenwiggen Christus wordt een bloeiende roos, Christus wordt een zingende nachtegaal. En nu gaat het vanzelf in naieve fantasie:

Hoe scone ende ghenogelijc is ons des cruce[n]
[mey ghedaen,

Het spruyten ghelu bloemkens aen der groender
[heyden.

So wie niet druck, niet liden is bevaen,
In Jesus wonden mach hi hem gaen vermayden.

Nu siet des meyens tacken uut ghespreyt,
Ende bloeyen schoon ghelijc die roode roosen.
So wie sijn sonden, sijn gebreken hier bescreyt,
Onder dezen boom so sal hi hem verpoosen.

Die fiere nachtegale des cruce[n] boom op clam:
Hi heeft syn vederkens also wide ontploken.
Hi sanc so lude die seven noten¹⁾ hooch,
So dat sijn edele herten is ghebroken.

Wat blijft er hier weinig van Golgotha over!
En dezelfde zwoele fantasie hangt in een ander poëem van dien tijd over „Ihesus liden“. Er boven staat: „die Nachtegaal“:

Twoërie heidspraak in één zielekreet!

Het paradox, dat zich zelf niet eens herkent in de bemaandheid en de jacht des geestes!

Maar onder dit alles een grijpen met heerlijke intuïtie van het diepste geheim van alle godsdienstig geloof — dat in Christus Jezus zijn grond heeft gevonden.

Want juist in de saamvoeging van die twee gedachten ligt het wezenlijke van waarachtige religie.

De steenrots — dat is God, die hoog en rustig, onbewogen staat boven ons gewriemel en onze angsten en onze stormen: de transcendente God; de God — op een afstand.

De God, die nooit vergeet, die niet op een afstand blijft, maar naar ons toekomt in den nacht — dat is Hij, die zijn kind tegengaat en indaalt in zijn leven: de immanente God; de God, die geen afstand kent.

En die twee eigenschappen van den levenden God worden hier tegelijk in Hem gezien, niet door nuchtere bezinning, niet door stoute fantasie, maar door koel geloof, dat de tegenstellingen opgelost weet in Hem zelf.

Wat dwaasheid is voor het verstand, wordt wijsheid voor het geloof. Wat raadsel is voor het denken, wordt vanzelfsheid in het bidden.

Want geen starre onverzettelijkheid is Gods onveranderlijkheid; steenrots is Hij; maar als Hij niet meer was, zie, wij waren dood. Hij is ook de gedenker; en daar is affect en daar is effect in zijn gedenken; Hij is even bewogen als onbewogen; even geroerd als onberoerd is onze God.

En als zijn geplaagde kind klaagt, dat zijn hulp wel bij Hem is, maar dan zoo ver, als de steenrots hoog is voor den balling uit den psalm, dan is die klacht nauwelijks over de lippen, of het geloof heeft ze herroepen: de steenrots — ja, dat is wel de groote Wachter; maar onze God kan toch niet enkel wachten; zou Hij wel ooit kunnen vergeten? Zou Hij ooit kunnen bewogen worden uit zijn plaats en toch ook weer ooit niet zijn bij ons, waar dan ook onze plaats is?

De tegenstrijdigheid in dit gebed verduurt de eeuwen.

Geen gebed komt ze ooit te boven of blijft daar onder staan.

Zoodra men ze wegneemt, is het gebed opgelost in — een niets.

Gelukkig, wie leeft bij deze tegenstelling en ze in de geloofsvlucht van zijn gebed verzoent, dat hij zelf niet weet, hoe.

Want hier is christendom. Hier is, christenen, uw dogma, mystiek doorleefd.

Omdat God de steenrots is, de onverzettelijke, die zichzelf handhavende, daarom stelt hij zijnen Christus in de wereld: den handhaver Gods. Maar die Christus is te gelijk de vrucht van de bewogenheid van onzen onbewogen God. Barmhartigheid! En: gedenken!

Heeft ook Paulus niet... Christus genoemd, toen hij aan de steenrots herinnerde, die — volgde?

Tis een priëel²⁾ met bloemen,
Bedaut met menighen tranen.

Men hoort den nachtegaal singen
Al onder den scerpen doren.

Een liederken heeft hi gheheven,
Al onder den doren groen.

En de kruiswoorden zijn weer het gezang van den nachtegaal. En ten slotte heet het:

Hi liet die violette
Al onder den cruyce staan,
Die hem te Nazarette,
Soo ootmoedelyc hadde ontfuen.

Hi liet die open roose
Aent cruyce hangen so root,
Haer blaederkens liet hi risen³⁾
Die nachtegaal bleef van minnen doot.

En er zijn weer de verkleinwoorden:

Maar doen hij in die vierschaer quam,
Sijn vriendekens waren daer seer dunne,
en...

en al sijn aderkens bersten ontwee

bij de kruisiging. Het is gelijk Thomson⁴⁾ zegt: „de Bruidgom, de Mei, de nachtegaal, de rozen, zij wekken herinnering aan dezelfde sfeer... Waar is de hemelsche Bruidgom, daar is ook de eeuwige Mei.“ En ik kan niet laten, in dit verband aan te halen een vers van onzen tijd, van Gerhart Hauptmann:⁵⁾

So aber treten alle wir ans Kreuz
und noch in Tränen, jubeln wir hinan,
wo endlich, durch der Sonne Kraft erlöst,
der tote Heiland seine Glieder regt
und strahlend, lachend ewiger Jugend
[voll.

¹⁾ tuin.

²⁾ vallen.

³⁾ Religieuse Poëzie, Zwolle, bl. 8-9; val bl. 19 de „Cruys-Mey“ van Joh. Stalpert van der Wilt (1579-1630)

⁴⁾ Aangehaald in Weinert, n.w. 8, 308.

De steenrots, de toegeslotene, die volgde, die zich ontsloot? De steenrots, de onbewoeglijke, die volgde, die zich bewoog?

In ons komen tot Hem jubelen wij: Steenrots! Maar in zijn komen tot ons ervaren wij het: Gij vergeet ons niet! K. SCHILDER.

PERS-SCHOUW.

Kruistocht tegen de zedelijke verwildering.

Het opmerkelijk verschijnsel doet zich thans voor, dat de liberale bladen, die zoolang op de christelijke pers hebben afgegeven om haar zoogenaamde puriteinsche vooroordeelen, nu de hulp van diezelfde pers inroepen tegen de steeds groeiende zedelijke verwildering.

De oogen ook van niet-christenen zijn thans open gegaan voor het ontzettende zedelijke verval onzer dagen.

Meer en meer wint de overtuiging veld, dat wij aan den rand van den afgrond staan.

Angstgeroep van alle kanten!

Het vrouwenvraagstuk is daardoor vrij plotseling een andere phase ingetreden.

Zelfs zij, die jaren lang over niets anders spraken dan over het onrecht, jegens de vrouw gepleegd, beginnen nu luidkeels te roepen om bescherming van de vrouw, inzonderheid van het jonge meisje.

Want de vrouw is van dien chaotischen toestand de dupe geworden.

Natuurlijk is die oproep van de liberale tot de christelijke pers onnoedig.

De laatste stond steeds op haar post.

Niet trouw genoeg, o zeker.

Ook legde zij niet altijd de noodige tact aan den dag. Toegegeven.

Maar aan waarschuwingen onzerzijds onthak het niet.

Daarom zullen wij ook heden niet onzijdig treden. Ons drijft hooger, heijger drang dan het liberalisme.

De Laman heeft het in het „Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijssel“ bij het rechte eind:

Merkwaardig is, dat de christelijke pers door de vrijzinnige te hulp geroepen wordt om tegen dezen stroom van gemeenheid mede een dam te helpen opwerpen. Deze oproep is zeker niet te vergeefsch, want reeds jaar en dag is de christelijke pers er mee bezig, dikwijls onder veel spot. Ernstige, waarschuwendende dingen zijn er dezerzijds gezegd en geschreven, maar men lachte er wat mee. Die stijve fijnen, die benepen vromen, die bekrompen puriteinen, die deugdzame neepjesmutsen, die reeds zonde zagen in een laag halsje en een blooten arm! Maar de wijsheid wordt gerechtvaardigd van hare kinderen. Wij zien nu de oude waarheid bevestigd, dat de zonde een hellend vlak is.

Hoe bitter teind der zonde is,
Dat leert ons Gods Getuigenis,
Dat laat ons ook het leven zien:
Doe ons 't begin der zonde ontvlien.

ein Jüngling, in den Majen nieder-
[steigt.

Het is waar, uit dezen kruisgang met zijn stralenden, bloeienden, lachenden jongeling is de naïviteit en de lieve kinderlijkheid van de middeleeuwsche liederen weg, maar de verwantschap blijft opvallend.

En over de eeuwen heen reiken deze onbekende zangers uit de middeleeuwen de hand aan vele dichters van onzen tijd. Ik kan niet veel zeggen in dit blad over de Christusverzen van de tegenwoordige dichters.⁶⁾ Het meest bekend zijn wel de Christus-sonnetten van Albert Verwey, waar van het eerste aldus luidt:

O Man van smarte met de doornenkroon,
O bleek, bebloed gelaat, dat in den nacht
Gloeit als een groote, bleke vlam, wat macht
Van eindloos lijden maakt Uw beeld zoo schoon?

Glanzende Liefde in eenen damp van hoon,
Wat zijn uw lippen stil, hoe zonder klacht
Staart ge af van 't kruis — hoe lacht gij soms
[zoo zacht —

God van Mysterie, Gods bemindste Zoon.

O vlam van passie in dit koud heelaal,
Schoonheid van smarten, op deez' donkere aard!
Wonder van Liefde, dat geen sterfling weet!

Ai mij, ik hoor aldoor den droeven val
Der droppelen bloeds en tot den morgen staart
Hij me aan met groote liefde en eindloos leed....

Thomson⁷⁾ moge er anders over denken, wij kunnen in deze klanken niet anders hooren aan het woord komen dan de aesthetische visie op den Christus. En weer is er dat verstilde smartenbeeld: er is stil-lekend bloed, er zijn sturende oogen, er is geen rosse hartstocht, maar een bleke vlam, er is geen helleangst, maar een zachte lach

⁶⁾ Ze zijn in verschillende bundels verspreid. Van Hélène Swarth: eenige in „Sneeuwvlokken“. Zie o.m. J. H. Leopold, Zes Christusverzen, Nieuwe Gids 1893, VIII.

⁷⁾ Religieuse Poëzie, bl. 248.